Барыы дойдулар пролетарийдара, холбоһуҥ!

САХА ОЛОХ

Хаһыат 1931 сыл алтыныы ыйтан тахсар,

СССП ЧУРАПЧЫТААҺЫ РАЙКОМУН УОННА НАРОДНАЙ ДЕПУТАТТАР ОРОЙУОННААҺЫ СОВЕТТАРЫН ОРГАНА

№ 39 (5084) | 1978 сыл. Муус устар 1 күнэ СУБУОТА | Сыаната 2 харчы

ТАБААРЫС Л. И. БРЕЖНЕВ МОСКВАТТАН БАРЫЫТА

КУЛУН ТУТАР 28 КҮНҮГЭР ССКП КК ГЕНЕРАЛЬНАЙ СЕКРЕТАРА, ССРС ВЕРХОВНАЙ СОВЕТЫН ПРЕЗИДИУМУН ПРЕДСЕДАТЕЛЭ **Л. И. БРЕЖНЕВ** АЙАННЫА ТУРДА, АЙАННААҺЫН КЭМИГЭР КИНИ СИБИИР УОННА ДАЛЬНАЙ ВОСТОК КЭККЭ КУОРАТТАРЫГАР СЫЛДЬЫАҺА.

АЙАНЫГАР ТАБААРЫС Л. И. БРЕЖНЕВИ ССКП КК ПОЛИТБЮРОТУН ЧИЛИЭНЭ, ССРС ОБОРОНАТЫН МИНИСТРЭ **Д. Ф. УСТИНОВ**, ССКП КК ОТДЕЛЫН СЭБИЭДИССЭЙЭ **Л. М. ЗАМЯТИН** АРЫАЛЛЫЫЛЛАР.

ССТА.

ТАБААРЫС Л. И. БРЕЖНЕВ АЙАННААҺЫНА

Сибиир уонна Дальнай Восток кэккэ куораттарынан айаннысы сылдьар ССКП КК Генеральнай секретара, ССРС Верховнай Советын Президиумун Председателэ табаарыс Л. И. Брежнев кулун тутар 29 күнүгэр Кировка, Удмуртскай АССР территориятыгар, Пермьгэ кылгастык тохтотолоон аста.

Кулун тутар 30 күнүгэр Тюменгэ сылдьан табаарыс Л. И. Брежнев Тюменскай уобалас партийнай уонна хаһаайыстыбаннай салайаччыларын кытары бэсиэдэлэстэ. Кэпсэтии сиртэн хостоноор баайдары калимник туһара таһаарыы уонна Арктика Сибиир оҥорумтуолаах күүстэрин сайыннарыы былааннарын толоруу туһунан буолла. Л. И. Брежнев Тюменскай уобаласка таһы уонна небы хостооһуну албэтиннэрии, баар ресурсалары, толору уонна кэдьүүстээхтик туһаныы наадатын ордук торботон балыстаата.

Л. И. Брежнев Арктика Сибиир ойуоҥун сайыннарыыта кэккэ быһаччы ыйыылары биэрдэ, онуоха итти биис сыллаах былаанынан туруоруллубут дьоһуннаах соруктартан бирдэстэриэн буоларын балыстаата.

Итти күн Л. И. Брежнев Омскайга ССКП обкомун бюротун чилиэннэрин кытары бэсиэдэлэста.

Л. И. Брежнев Арктика Сибиир үлэһиттэрэ ССКП Кинин Комитетынан туруоруллубут соруктары ситиһиилээхтик толороохтара диэн эрэнэрин эттэ.

ҮЛЭ БИРИЭМЭТИН — КӨДЬҮҮСТЭЭХТИК!

ССКП Кинин Комитетын ахсыннаһыытаабыт (1977 с.) Пленума бүгүн бэрэбэнитээбэр, сарсын бүгүннүтээбэр үчүгэйдик үлэлиир, государственнай быыбаннары уонна социалистическай эбэбээтэлистибэлэри эрдэ дэхси, халбаҥа суох толорор соругу туруорда. Итти эпиистээх соругу толоруу үлэ бириэмэтин мунутуур кэдьүүстээхтик туһаныыттан улахан тутулуктаах. Үлэ режимэ, ис бэрээдэк быраабылалара эргиллэ суох тутуһуллар, хас биирдии чаас, мунүүтэ толору туһаныллар спиргэр производство кэдьүүһэ үрдүк, үлэ хаачыстыбата да үчүгэй. Ону биһиги үгүс бастыҥ коллективтарбыт, чулуу үлэһиттэрбит холобурдара күн ахсын бигэргэтэллэр.

Хомойуох иһин, дьыала сыр ахсын оннук буолбатах. Сорох коллективтарга үлэ дисциплинэтэ сатархай, тэрээһинэ мөлтөх. Ону, туох ханнык иннинэ, дьон үлэҕэ хойутаан кэлиилэрэ, үлэттэн эрдэ барыылара, үлэ бириэмэтин анаалыгар толору туһаммат буолуулара көрдөрөр. Өрөмүөннүүр мастерскойдарга, уопсай гаражтарга рабочайдар ордук сарсыарда уонна күнүс чаһынай кэпсэтиилэргэ, үлэҕэ быһаччы сибээһэ суох түмсүүлэргэ элбэх үлэ бириэмэтин сүтэрэллэрин туһунан партийнай да, производственнай муньахтарга сөрдөөх критическэй этиилэр киирэллэр. Ойуоҥ сорох хаһаайыстыбаннай тэриллэлэригэр, государственнай учреждениелэригэр үлэ бириэмэтигэр бэйэ чаһынай наадатыгар чаастатын кэлин-барыы, үлэттэн аралдьыйыы түбэлтэлэрэ тахса туралларын. Оттон арыгылаһыытан, онтон сибээстээн боруогуулаһыыттан, үлэ күнүн, чаһын кэдьүүһэ суох аһарыы түбэлтэлэриттэн уопсай дьыалаҕа тэбэ хоромньу тахсарый? Эмиэ аҕыйаҕа суох. Бу «Якутмелиоводстрой» трест ПМК-тын, «Якутсовхозстрой» холбоһук ТМУ-гын күрдүк бөдөн производственнай тэриллэлэргэ ордук сыһыаннаах. Үлэ бириэмэтин сүтэрии чахчылара эт-үүт комбинатыгар, промкомбинаккаа. о. д. а. эмиэ чаастатык тахсар.

Тэриллэлэр салайаччылара үлэ туһунан сокуоннары халбаҥа суох тутуспаттарыттан, сокуоннайа суох үлэттан быстах босхолоһуннары оҥороллоруттан, араас отгуллары биэрэлляриттэн сылга сүүһүнэн үлэ күнэ сүтэр. Үлэһиттэр олорор уонна үлэлиир усулуобуйаларын сиэ кэрбэттэн, хааччыйбаттан, үлэ харыстабылын быраабылаларын ыҥайан тутуспаттан рабочайдар уонна сулуспалаахтар ыалдьыыларыттан, дэҥнэниилэриттэн-оҕоллоонуулариттан сыл ахсын тыһыынчанан үлэ күнэ кэтүүллэр, производствоҕа улахан хоромньу оҥоһуллар.

Үлэ дисциплинатын бөҕөргөтүү, үлэ туһунан сокуоннары халбаҥа суох тутуһуу — биһиги барыбыт, хас биирдибит ытык иэһэ. Бу сүнкэн суолталаах государственнай дыала хас коллектив ахсын биэтэк олохтоорутар туһаннаах салайаччыдар, партийнай уонна профсоюзнай тэриллэлэр сирэй эпиэтэ сүгэллэр. Кинилэр үлэ бириэмэтэ толору кэдьүүстээхтик туһаныллыытыгар наадалаах барыы усулуобуйалары тэрийэр, сөптөөх көрдөбүлү туруорар уонна күннэтэ хонтуруолу олохтуур эбэһиинэстээхтэр. Бу боппуруос профсоюзтар месткомнарын, рабочкомнарын, райкомнарын болбоотолорун иннигэр куруутун туруохтаах.

ССРС-ка аан дойдуга саамай кылгас, 41 чаастан ордуга суох үһүннаах үлэ кэдиэлэтэ олохсуйда. Итини таһынан сорох идэлэргэ уонна производстволарга элбэх эбии чаһчэтиилэр, кылгатыылар оҥоһуллаллар. Онон үлэ дьоно сыныаналларыгар, дьиэни-уоту, көрүналлэриигэр, оҕолорун иитиллэригэр, үөрэнэллэриигэр наада буолар барыы усулуобуйалар хааччыллаллар.

Итти бука барыта үлэ бириэмэтэ, атыҥа туохха да буолбакка, үлэҕэ эрэ туһаныллыарыгар сөрдөөх көрдөбүлү туруорар. Бу туһунан кэнниннэ бириэмэҕэ улахан суолталаах уураахтар, дьаһалар ылылыннылар. ССРС Конституциятыгар үлэ дисциплинэтин бөҕөргөтүү, үлэ туһунан сокуоннары кытаанахтык тутуһуу наадалаах эсэ тэгэл биэтэрэтиллиннэ. Онон хас коллектив ахсын бу көрдөбүл хаһаанчыгыттаабар даҕаны күүскэ туруорулуохтаах. Үлэлэриигэр аат эрэ хаамыа сылдьар, эпиэтэ суох сыһыаннаһар, борогуоллуур, арыгылыыр дьоҥҥо туһаннаах коллектив, общественность, салайаччылар сөптөөх иитэр, кыһайар даҕаны дьаһаллары ылан иһиэхтээхтэр.

Производство кэдьүүһүн үрдэтэр, үлэ хаачыстыбатын туспаарар девиэтээх онуос пятилетка улуу наннаах соруктарын толоруу хас биирдии киһи, хас биирдии үлэ коллективын тэриллиилэриттэн, дьиссиплинэттиттэн, эпиэтиннэһиттэн быһаччы тутулуктаах. Үлэ бириэмэтэ үлэҕэ эрэ туһаныллыахтаах.

„Кыһыл субуотаҕа" бэлэмнэнэн

МОСКВА. «Московскай» тепличнай совхоз-комбинат коллектива «кыһыл субуотаны» үрдүк кэдьүүс уонна түйгүн хаачыстыба күнүнэн биллэрдэ. Үлэ быраанньыыгар хаһаайыстыба 2400 үлэһиттэрэ уонна кинилэр шефтэрэ кыттыыны ылыахтара. Итти күн хонуулларга органическай уоҕурдуулары киллэрии, сиэмэни бэлэмнээһин уонна техниканы өрөмүөннэһии сорудахтарын биллэрдик аһарыы баллаахтар. Үгүстэр сменаталаабы сорудахтарын балтараалыы—иккилии тогул аһарыы эбэһиинэстэннилэр. Үлэ камчиллэммит уматыгынан, оҥкуохтуур матырыйаалларынан уонна электроэнергиянан ыытыллыыда.

ССТА.

Онус пятилетка

Ударнай сыл вахтата

БӨЛДЬОХ ИННИНЭ

МУГУДАЙ. Карл Маркс аатынан совхоз маннаабы отделениетын ыччат сүөһүү төлөһүтээччилэрэ кыстык алта ыйын түмүгүнэн хас биирдии төбө орто эбиллиитин 92 кг 300 граммҥа тиэртилэр.

Ордук үчүгэйдик Елена Васильевна Захарова салайар Төлөй Дириҥнээҕи бригадата үлэлээн-хамсаан кэлэр. Кинилэр кыстык устата ыпыммыт эбэһээтэлистибэлэри бирдии бороскуна хаһыы-үйэ 4 кг 800 граммынан куоһардылар, 104 кг 800 грамм привеһи ылылар. Бу коллективка комсомолка, нэһилиэк Советын депутата Любовь Гоголева иннинэ биэр. Кини бороскуларын орто эбиллиитэ 110 кг 200 граммҥа тиэрдэн бартээхэй ситиһиилээх. Бу форма үлэһиттэрэ соруктарын барыы чистээхтик толордулар.

Оттон Маралаайытаабы бригадата бороску көрөччүлэриигэр старшай Дьячковская Татьяна Кузьминична 101 кг 800 грамм привеһи ылан бастакы көккэҕэ таҥыста. Отделение сүөсүһүттэрэ бу ситиһиилэри РСФСР саҥа Конституциятын бырайыагын бигэргэтии чиэһигэр анаатылар.

Г. СИВЦЕВ,
сельсовет исполкомун председателэ.

х х х

Эрилик Эристиин аатынан совхоз Хайахсыттаабы отделениетыгар сүөһүлэргэ көмөнньөрбө, дуҕа дэлэччи спэтиилэр, искусственнай үүт ыһардылар. Итти тумүгэр ыччат сүөһүү төлөһүтээччилэр кыстык устата хас биирдии бороскуну 100 кг төлөһүтүохтаах эбэһээтэлистибэлэрин алта ый түмүгүнэн 108 кг-наан толордулар.

Ордук үчүгэй көрдөрүүкү Петр Васильевич Филиппов салайар Баһараас фермата коллектива ситиста, хас биирдии бороскуну 110-нуу кг төлөһүтта.

К. АРЖАКОВ:

Үрдүк сыанабыл

Үүнэр колуөнэни коммунистическай иитиҥ үтүөлэрин иһин Саха АССР Верховнай Советын Президиумун Ыйаарыынан Чурапчы 2 №-дээх арыс кылаастаах оскуолатын математикаҕа учуутала **Платонов Константин Дмитриевичка Саха АССР оскуолатын үтүөлээх учуутальын** аата биэриллиннэ.

Саха АССР Верховнай Советын Президиумун Ыйаарыынан үүнэр колуөнэни уоратыгар уонна иитиҥ үтүөлэрин иһин Кытаанах орто оскуолатын үлэҕэ учуутала **Захаров Василий Иванович Саха АССР Верховнай Советын Президиумун Бочуотунай Грамматынан** наҕараадаланна.

Москваҕа аны сайын бөс ыйыгар учууталлар Бүтүн Союзтаабы съиэтэрэ буолуо. Норуот үөрэҕириитин үлэһиттэрин иэн улахан форумугар Саха сириттэн барыта 19 делегат кыттыаҕа. Кинилэр ортоворугар биһиги ойуоммутуттан интернат-оскуола математикаҕа учуутала **Лунина Екатерина Семеновна** баар.

Чурапчытаабы интернат-оскуолатын **Постников Константин Сергеевич** (директор) уонна **Михайлов Иннокентий Романович** (үлэ учуутала) **«РСФСР норуотун үөрэҕириитин туйгунаахчотунан** наҕараадаланнылар.

ПАРТИЙНАЙ ҮЛЭ СТИЛИГЭР

научнай-практическай конференция

Бэҕэһээ, кулун тутар 31 күнүгэр, ССКП райкомугар партийнай үлэ ленинскэй стилигэр научнай-практическай конференция буолла.

Партийнай үлэ ленинскэй стилин туһунан сүрүн дакылаады ССКП райкомун бастаны секретара таб. **И. П. Лиепиков** оҥордо.

ССКП райкомун иккис секретара таб. **М. Е. Пермяков** хас даныылаата **«Политическай уонна хаһаайыстыбаннай үлэни табатык дьүөрэлэһиҥ — партийнай салалта дьоһуннаах принципэ»** диэн темаҕа ананна.

Конференциҕа партийнай үлэ опытын, үлэ стилин боппуруоспарыгар саҥаны атастаһыы буолла. Онно **«Деловой буолуу, үлэни сатаан тэрийии, кадрдары сөпкө сүүмэрдээһин уонна иитии — партийнай үлэ бир сүрүн көрдөбүлэ»** диэн темаҕа Карл Маркс аатынан совхоз парткомун секретара таб. **М. С. Оконешников**, **«Партийнай уонна государственнай органнар функциялларын чуолкайдык араарыы туһунан»** райсовет исполкомун иһиэҥи партийнай тэриллэ бюротун секретара таб. **Н. П. Васильев**, **«Хаһаайыстыба социальнай-экономическай сайдыытын былаана — үлэҕэ научнай сыһыан кэстүүтэ»** диэн темаҕа Субуруускай аатынан совхоз парткомун секретара таб. **Е. Е. Ефимов**, **«Коллективность — партийнай үлэ ленинскэй принципин бир сүрүн чертата»** диэнгэ Мугудайдаабы цеховой партийнай тэриллэ секретарын солбуйаччы таб. **Г. Н. Сивцев**, **«Үлэҕэ критическэй сыһыан итэҕэстэргэ эйэлэспэт буолуу — партийнай актив эбэһиинэһэ»** диэн темаҕа «Чурапчы» совхоз Кытаанахтаабы цеховой партийнай тэриллэтин секретара таб. **М. С. Леонтьева** уонна **«Үрдүкү партийнай органнар уураахтарын толорууну тэрийии — партийнай үлэ кэдьүүһүн үрдэтии булгуччулаах усулуобуйата»** диэн темаҕа Дириҥ орто оскуолатыгаабы партийнай тэриллэ секретара таб. **С. И. Тарасова** тыл эттилэр.

Научнай-практическай конференция үчүгэй тэрээһиннээхтик, үрдүк деловой-политическай таһымнаахтык ыытылынна.

ҮРДҮК КӨРДӨБҮЛЛЭЭХТИК

Саха тэриллибит «Чурапчы» совхоз партийнай тэрилтэтин үөскэй мунньаҕа ССКП райкомун бюрота 1976—1977 сылларгa ыытыллыт үлэтин туһунан партия райкомун бастакы секретара таб. **И. П. Листинов** информационнай дакылаатын дьүүллэстэ. Кэпсэтиигэ барыта 11 коммунист тыл этэ. Кинилэр ССКП райкомун партийнай-тэрийэр, партийнай-политическай үлэтин биир сананнан биһирэтиллэр уонна, ССКП XXV съезтин, партия Киин Комитетын ахсыныыта (1977 с.) Пленумун уураахтарынан салайтаран, ССКП райкомун уонна совхоз партийнай тэрилтэтин үлэлэригэр кэпсэ критическай этиилэри оҥордулар.

Партийнай мунньах государственнай былааннары толоруута уонна туттарыллар бородуукчуйа хаачыстыбатыгар, техниканы туһанны кодьүүһүн урдэтиигэ администрация үлэтин хонтуруоллуур комиссиялары тэрийдэ итиэннэ кинилэр составтарын бигэргэтта.

Мунньах совхоз рабочайдарын, инженернай-техническай үлэһиттэрин уонна сулууспалаахтарын 1978 сылга социалистическай эбэһээтэлистибэлэрин биһирэтэ.

Совхоз партийнай комитета 9 киһиттэн талыллыбыт.

Партком тэрээһин мунньаҕар кини секретарын солбуйаччынан **Б. П. Баишов** быыбарданна.

х х х

«Чурапчы» совхоз Сылаанчаабы отделениетын партийнай тэрилтэтин мунньаҕа тэрээһин бобуруостары кэрдэ.

Таб. Софронов Н. С. партбюро составыттан таһаарылынна. Партийнай бюро чилиэннэриттэн Сивцев А. А. уонна Сивцев А. С. эбии быыбарданнылар.

Отделение партбюротун секретарынан **Александр Сидорович Сивцев** талылынна.

Кыстык—ударнай үлэ фрона

ЭБЭҺЭЭТЭЛИСТИБЭБИТИН ТОЛОРОР КЫАХТАННЫБЫТ

Отдохоонно үрдүнэн 1500 ыраах суоһу кыстатыллан турар, онтон алта ый устата 12-ни туһата суох сүүрдүбит. Саҥа төрөөбүт 229 ыырбэйтэн 9-ha коммуҥнан олло. Суоһу-ас уоскэй туруга куһаҕана суох диэхха сөп.

Эбии ыалыык от сыатыттан, хаппыыста сэбирдэҕиттэн уонна комбикормтан күнү-сүнү 30-туу тонна оҥоһуллар. Биирдии суоһуга ортотуунан 25—30 кг коэффициьиэнт сиргэбит. Эбии аҥылык бастайаннайдык бэриллэр буолан, ыччат суоһуну толоһуутууга быыл эбэһээтэлистибэбитин толорор ыахтанныбыт. Билиҥҥи туругунан, отделение хас биирдии бороскутун орто абиллаах 95 кг тиийдэ.

Билиҥҥи күнгэ 16-лыы центнер үүнү ыгэнэ ыахабыт. Ыанныыксыттар социалистическай куоталаһыыларыгар Аграфена Гавриильевна Егорова старшайдаах хаймыраастар бастаан ыҥаллэр.

От график быымыттаан ороскуоттаабыт. Оччо сыл тахсар кыах толору баар. Бу күннэргэ 502,6 тонна от оҥоһуллубут. Бахсытаабы отделениетыгар биэрдибит.

А. ЕФИМОВ,
Карл Маркс аатынан совхоз Болуҥурдаабы отделениетын управляющайа.

Биһиэхэ эппиэттииллэр

Бу дьыл күлүн тутар 11 күүгэр «Саха олох» хаһыакка Субуруусай аатынан совхоз Болтоҥтоодоо уонна Хатылытаабы отделениелэригэр кыстык туругун туһунан «Өнүйбэтах үүт уонна ыраах бороскулар» диэн рейдэбэй биригээдэ матырыйаала бэчээттэммитэ. Онно ыйыллыбыт итэҕэстэри туоратыыга миэстэлэр ханнык дьаһаллар олохтоммуттарын туһунан совхоз ыылаабынай зоотехника Е. АНДРЕЕВ бу курдук биллэрдэ:

—Хаһыакка суруллубут чаччылар толору кырдьыктаахтар. Оҥу ороспутыыа биһиги кэккэ дьаһаллары ылыллыбыт. Туох-ханнык иннинэ, Болтоҥо отделениетын «Искра» уонна «Сардаана» фермаларын суоһуттарын тумэн кэнэ ыгырыыллаах мунньаҕы ыыппыбыт, онно итэҕэстэри-быыбастары гайдах ороспутары олохтоохтук быһаарыстыбыт.

Билиҥҥи Болтоҥоо дьиэрэтэн эбии аҥылык болочнэлэр. Ыраах механическай маҥан установкаҕа бэриллэн үлэлиэхтэр бэлэм буолла, оператор аналлаах. Онон, ыаахтар массабаддык тэрээтахтарыҥ, ити аппарат үлэлиэҕэ. Саҥа торуоҕу көрүүгэ-харайыыга, үлэ дисциплинатын тутуһуугa эмиэ саҥа сыалламмнар баалла. Крауп тутарга ньирэй кэнньуҥан олуутэ аччатыллыыта. От кыстаанах график быымыттаан ороскуоттаабыт.

Хатылы отделениетыгар ыраах искусственнайдык сиргэлиир ыччат пруну туттубут, таҥырдьа куулэбэтиини тэриллибит. Водораздатчик ороҥуохтаах, бастайаннайдык үлэлиир буолла. Лаппдьы фермаҕа уунан толору хааччылыннна.

Бу отделениеҕа от аҥара ороскуоттаныыта сылдьа-на турар. Оҥу бэрэбиэркэлиирэ комиссия үлэлии сылдьар.

ИНТЭР ҮЛЭҺЭ—КЭЛИМ СЫҺЫАНЫ

Моральнай көҕүлээһин

С СКП КК, СССР Министрдэрин Советын, ПСБСКС, ЫБСЛКС КК советскай норуоттар Сурутаарыгар материальнай уонна моральнай көҕүлээһини формаларын салгыы саҥыннарыы наадатын тоҕоостоо бэлиэтэммиттэр.

Социалистическай куоталаһыы Һарп Маркс аатынан совхозка балачча тэриллэр. Бастакы социалистическай куоталаһыыларга 29 коллективтар, 675 рабочайдар хабылыннылар. Куоталаһыы партком, рабочком, дирекция советын холбоһуктаах мунньахтарыгар тумуктэлэр уонна тоҕо ыыппыттарыгар туруоруллуннулар үлэһиттэр кэпсэ биэрилэригэр таһаарылларга.

Куоталаһыы ыаҥыыларын харчыларын, сыанналаах бэлэхтэриэн бириэмийэлээбиннэри таһыннан, моральнай көҕүлээһини көҥгэтэр соругу туруорунабыт. Хаачыстыба уонна кэдьүүс пятилеткатын иккис сылын түмүгүнэн коммунистическай үлэ ударнайын аата 60 киһиэхэ кэчат наставничыны бочуоттаах аата 30 киһиэхэ биэрилиннэ. Колхозтар уонна совхоз производстволарыгар үөрүн хаммэ эҥкилэ суох үлэлээбит чулуу рабочайдартан 50 киһи совхоз Бочуотун кинигэтигэр киллэриллибиттэр.

Сыл түмүгүнэн совхоз бастыҥнарын слетутар совхоз чемпионнарыгар уонна рекордсменнэригэр аналлаах лиэнтэлэр кэтэрдиллэлэр сыанналаах балэхтэр туттарыллаллар.

Икки сылга производство бастыҥнарыттан 6 киһи СССР орденнарынан уонна медаллаарынан, Саха АССР Верховнай Советын Президиумун Бочуотунай Грамотатынан наҕараадаланнылар. Үөскүүн аҕыллар производство бастыҥнарыгар ССКП райкомун, ороҥуоннаабы Совет исполкомун Бочуотунай грамоталаро туттарылыннылар.

1976—1977 сс. социалистическай куоталаһыгы ылыннылаахтарыттан, производство бастыҥнарыттан 55 киһи Советскай Союз устун туруоруллубут, дойдуларын куоратыгар сылдьар, Норуот ХаҺаайыстыбатын ситиһиитэ быыстапкатыгар уонна сорох социалистическай дойдуларга сылдьар чэпчэтиллээх эбэтэр бесхо путевкаларынан туһаныллар.

Итинник моральнай көҕүлээһини кэҥэтиик туттуу үлэ-хамнас барыытыгар, үлэ ойбрумуотун үрдэтэр иһин охсуһуугa үлэһиттэри түмүүгэ кэмолоөҕо саарбаҥа суох. Итинник сиһигэ совхозпут үлэтин түмүтэриттэн көрбүт.

Л. ДЬЯКОНОВ,
рабочком председателэ.

НОРУОККА ТАБААРДАР

ЧЕЛЯБИНСКАЙ УОБАЛАС. Магнитогорскайдаабы металлургическай комбинат норуот туттар табаардарын оҥорор сыаҕа быыбыа былыргыыгыгар 1,6 мол. солкуобайдаабынан эбэх иҥнэ оҥорорго сорудаллар.

СНИМОККА: контролер Н. Кучина иҥнэтэр гаачыстыбаларын бэрэбиэркэлиир.

ССТА фотохрониката.

Айылҕаны харыстааһын—бүттүүммүт сорукпут

Ороҥуоннаабы конференциятттан

Айылҕа харыстабылын Бүтүн Россиятаабы обществотын ороҥуоннаабы конференцията **«Ороҥуонга айылҕаны харыстааһын уонна кэдьүүстээхтик туһаныы сорудаларын туһунан»** общество ороҥуоннаабы советын председателэ **Е. П. Коркин** дакылаатын, итиэннэ **«Лесхоз 1977 сыллааҕы үлэтин түмүктэрин уонна иннинэ сорудаларын туһунан»** лесхоз директора **П. П. Дьячковскай** хос дакылаатын дьүүллэстэ.

Айылҕаны харыстааһын туһунан партия XXV съезтин программнай ыйыытын олохтоох киллэриитэ тыа сиригэр олохтоохторо бэрт элбэҕи оҥорор эбээһинэстээхтэр.

Биһиги ороҥуоммут 12577 кв. километр иэннээх. Итиэннэ 79 бырыһыана тыанан бүрүллэн турар. Туһаныллар сир 12 бырыһыанна эбэтэр 162 тыс. гектарга тэҥнэһэр, 53,6 тыс. гектары талах, 9,5 тыс. гектары бадараан былдьан сытар.

Ороҥуон территорнята ортотэр кирбиилэригэр сытарынан үгүстүк курааныыр, сир быйаҥа сыл ахсын эриэ-дэхси буолбатах, уу саппааһа мунньуллан иҥэт. Ити биһиги иннибитигэр сир быйаҥы биэриитин, киин структуратын улахан курааныартан харыстыыр соругу туруоруоннан үлэлиирбитин эрдэйэр.

Кэлин сылларга сири туһсаран оҥорууга албэх үлэ ыыталлар. Ол эрдэҥи государство биэрэр үбүлэһиигэ толору туһаммаппыт. Ордук сири туһсаран оҥорууттан быыччы дьаһыстыылар «Якутмелиоводстрой» ПМК-та сыллата былаанын тоҕоо кэллэ. Туойэ, Наммара, Таҥа урахтэриттэр уу саппааһын мунньуу, искусственнай куоллары үөскэтии үлэлэрэ саҕаланна эбиэстэр.

Айылҕа харыстабылын активнай көрүүгүнэн туһаныллар сирдэртэн үрдүк кэдьүүһү ылар, кинилэри үөскэтэ үлэлээхтик туһанар иһин охсуһуу буолар. Баайыҥа почвата ейсүтүллэн быйаҥы биэрэр ыаҕа сылтан сыл ахтыннарыллан иҥнэхтээх. Ол иһин айылҕа усулуобуйаларыгар сөп түбэһиннэрэн севооборуттар халбаҥнаабанна тутуллуохтаахтар, уоҕурдуулар киллэриллиэхтээхтэр.

Сири, тыаны, ууну буорту оҥорууну утары олохтоох Советтар, обществениай тэрилтэлэр, биирдиилээн гражданнар күн-этэ аҕаан-миҥэн охсуспаттарын түмүтэр тыа баһаардара, сир кырсын алдьатыы, күөллэр, үрэхтэр ууларын буортулаах, тыа ыыллаҕын, көтөрдөру болдьоҕун иннинэ бултаах, браконьерство түбэлтэлэрэ тахсыталыыллар.

БөҺүөлэктэри көҕөрдүү, уулуссалары оҥоруу, тротуардаах, штакетниктары оҥоруу, дэриэбинэлэр истэриэ-тастарын ыраахтырдыы, күөх зоналы, күөллэри харыстааһыҥҥа, күөлларгa балыҥы үөскэтиигэ үлэ молтох туруктаах. Миэстэлэр баар айылҕа сырыетун туһаҕа таһаарыы, күөх ойуурдуу туһаныы, ыраастааһын ситэтэ суох тэриллэр. Айылҕа харыстабылын коллективтара хас тэрилтэ, оскуола айыы тэриллибэтэр.

Дакылаатталры дьүүллэһиигэ 7 киһи ыытыннна.

Одьулуун сельсоветын исполкомун председателэ **Ф. Р. Софронов**: Билиҥҥи күүстээх техниканы ылыы-сылдьар серох таһыыстар тыаны баһыыраа, ходуһаны оттуттуган хайа талбыттарынан сылдьан улахан буортуну оҥороллорун тохтотор иэн кэлэ,— диэтэ. Бу курдуттэр уонна балыксыттар ороҥуоннаабы обществоларын председателэ **В. К. Носов** айылҕа харыстабылыгар оскуола оболорун киэҥник тардыы, юнаттар обществоларын тэрийии наадатын ыйда. Бу курдуттар обществоларын чилиэннэрэ айылҕа харыстабылыгар, браконьерствоны утары охсуһуугa активнайдык ыытталларыгар ыҥырда.

Лесник **Е. А. Кожуров**, кэрдиллибит маҥы бүтүнүү туһаҕа таһаарар наадатын ыйар туран, оттукка маҥы туттууну эвдьитэн котельнайдары таас чоҕунан отторгo этии киллэрдэ.

Лесхоз кылаабынай леничэйэ **С. И. Тосин** айылҕаны харыстааһыы суоллаттын үүнэн иһэр колуонэ диригиник ойдүүрүгэр, иҥэриэригэр ураты болҕомто уурулларынан оскуолаларга лесхоз специалистара сылдьан лекциялары аҕалларын, бэсиэдэлэри оҥороллорун тэрийэр наадатын этэ.

Киин библиотека аҕаччылары ыытта үлэҕэ отделын сэбиэдиссэйэ **П. С. Колесова** айылҕа харыстабылын пропагандалааһынҥа ороҥуоннаабы библиотека ыытар үлэтин кытта биллиннэрдэ. Бу боппуруоска сыһыаннаах айылҕалаах аҕаччылар конференциялларын ыытар, онно нэһилиэнньэ киэҥник ыытыытын тэрийэр ураты суоллаах буолуохтаах этэ.

Итиннэ сөбүлүүр харыстабылын Таатта аҕаарын оперативнай болҕоҕун салайаччыта **Р. С. Мурамахсин**, лесник **И. И. Оконешников** тыа баһаардыыттан сэрэтэр үлэни күүһүрдэргэ этиллэр.

Конференция дьүүллэһиллибит боппуруоска туһаннаах урааты ылынна. Айылҕа харыстабылын ороҥуонаабы совета уонна республикатаабы конференциягa делегаттар быыбарданнылар.

КЫҺЫЛ ХААЛТЫС

Редакция ыччат ортотугар үлэҕэ штаты таҥынан отделын таҥаарыыта № 2 (25)

Маша Кожемякина (снимокка таҥас) уонна Ваня Попов (уҥа)— Аҕыйахтаах аҥыс кылаастаах оскуолатын III кылааҕын бастыҥ үөрэнээччилэрэ. Кинилэр «отличниктар» диэн пионерскай знаканнаах бэйэлэрэ этэрээттэриттэн «ыраах сылдьыбыт» ыстаалыстар.

Маша уонна Вася оччо ордук үчүгэйдик үөрэнэллэр ыҥырыллар.

Эдэр талааннар түҥүлгэлэриттэн

Комсомол теруттамҥытэ 60 сылын туолуор иэдэйыгар анаммыт «Мин көлүөнэм, комсомолга таҥнэс!» диэн девиҥнэн ыытыллыбыт үөрэнээччилэр уус-уран самодеятельностарын ороҕуоннаах ыыруу фестиваля түмүктэннэ. Барыта 14 оскуолаттан 700-тэн тахса оҕо ыытыннА. Фестиваль, ардыгар, интернат-оскуола (директор Постников К. С.), Кытаанах орто (директор Макаров Е. Д.), Чурапчы 2 №-дээх (директор Матвеев Н. М.) уонна Арылдаах (директор Смирников Е. А.) аҥыс кылаастаах оскуолаларын коллективтэра кыттыбыттар.

И. М. Репетиников аатынан народнай театр сценатыгар уонтан тахса күн устата хас биирдии ахсын оҕо-аймах ырыата-тойуга уҥараабатА. Кыттааччылар баҕайдар үгүстэрэ фестиваллаах эрдэттэн бэлэмнээн, кыайар туһугар туох баар дьоҕурдарын, фантазияларын уурбуттара көрдөрүллүбүт. Жюри бары оскуолалар делегацияларыгар талааннаах оҕолор баалларын астынан туран бэлиитээтэ.

Орто оскуолаларга Мугудай оскуолата (директор Репин И. Н.) бастаата. Бу коллективтан хор, үҥкүүһүттэр бөлөхтөрүн нуөмэрдэрэ, вокальнай-инструментальнай оркестр уонна Гаия Данилов оригинальнай жанрга кордербүт нуөмэрэ ордук үрдүктүк сыаналаннылар. Иккис миэстэлээх Хаҕахсыт оскуолатыттан (директор Никитин И. А.) жюри хомусчуттар ансамбларын уонна спортсмэнай хамсаныылаах үҥкүү этүдүн биһирээтэ. Оттон үһүс буолбут Хатылы оскуолатыттан (директор Чечебутов Д. П.) үҥкүүлэр хайаннылар.

Аҥыс кылаастаахтарга Чурапчы 1 №-дээх оскуолата (директор Илларионов В. В.) кыайда. Бастаабыттартан чабырбахсыттар, Оксана Анисимова понтамимота, Оля Попова «Комсомольскай биилэт» диэн хоһоону аҥыыта үрдүктүк сыаналаннылар. Ити да иҥин Оксана айар ыччат эстафетатыгар ыытта бу күннэргэ Уус-Алдан ороҕуонун кинилэр Боробоҥҥо барыста.

Былырыын агитбригадалары көрүүгэ бастаабыт Чакыр аҥыс кылаастаах оскуолатын (директор Флегонтов Е. А.) эдэр артистара иккис миэстэни ылылар. Кинилэртэн Надя Борисова «Эйэ сприн дьонноро» диэн ырыаны, оттон квартет Чили эдэр ыччатын «Вечеремос» диэн патриотическай ырыатын толоруулара жюри саамай үрдүкү сыанабылын ылылар. Бу фестиваллаах уруккуттан дьыллардаабар үчүгэйдик бэлэмнэммит Одьуулуун аҥыс кылаастаах оскуолатын (директор Иванов В. П.) үөрэнээччилэрэ үһүс буоллулар. Маҥна ордук үчүгэйдик Наташа Потапова «Улуу Ленинтэн» тойуга уонна уолаттар «Боксердар» диэн кердеох үҥкүүлэрэ биһиэннэ.

Миэстэҕэ тиксибэтэх оскуолаларга да биирдиилээн үчүгэй нуөмэрдэр суох буолбатахтар. Ол курдук, холобур, бахсылартан хордара, музыкаҕа суох толорбут ырыалара, Сылактан Вася Дружьянов индийскай үҥкүүтэ, о. д. а.

Уруккуттан дьыллаах самодеятельноска ороҕуонна бастыҥынан биллибит Амма орто оскуолата фестиваллаах кэнниттэн миэстэҕэ хаалыыта үгүстэрэ сонуччу буолла. Оттон саамай эрдэх оҕолоох Чурапчы орто оскуолата бу сырыыга ыарын толору туһаммата. Чурапчыларга уолаттара наһаа аҥыйах.

Түмүккэ ороҕуон үөрэнээччилэрин фестиваля оскуолаларга эдэр талааннар баалларын, кинилэр өссө сайдар кэскиллээхтэрин, уус-уран самодеятельность биллэрдин туоҕабутун, урут сэдэх жанрдар сценаҕа улам чаастатын көрдөрүллүбүт буолан иҥиэлэрин бэлэмнэтиэхтэрэ наада.

С. ПОПОВ.

БИҺИГИ ДРУЖИНАБЫТ

Биһиги оскуолабытыгар эрдэх оруттаах пионерскай үлэлэр оорт карахсоныллахтик, тэрээнньэлэхтик сараалаан. Ол курдук, кылаастар икки ардыларыгар «Кердеох стартар» диэн аатта көрүүгэ күрэхтэнии ыытыллыыта.

Хамаандалар туус-туһунан аттары ылыммыттара уонна эмоолематэммиттэрэ. Этэрээттэр командирдара рапортаабыттара, дьэ онтон улахан тыҥаанньыныах, эрийсиилээх күрэхтэһии саҕаламмыта. Түмүгэр үчүгэй бэлэмнээх VII «а» кылаас бастакы, V уонна VII «б» кылаастар коллективтара иккис, үһүс миэстэлэри ылбыттара.

Маны таҥынан биһиги иллэҥ коммитиэтэр сэриилэ ветераннарыгар, кырдьаҕастарга тимуровскай көмөҥү оҥоробут.

ВОВА СИВЦЕВ,
Мугудай орто оскуолатын VII «а» кылаабын үөрэнээччитэ.

Оскуолаҕа бастыҥмыт

Биһиги кылаасыгар оскуола бинир бастыҥ үөрэнээччитэ Наташа Старостина баар. Кини оскуолаҕа киирэҥиттэн саар туйгунук үөрэнэр. Учуутал кэлэсинин бөҕөбөн нстор уонна ойдообот боппуруоһун тута ыйытар. Учуутал хайа кэмнэ ыйытарыттан тутулуга суох, хас уруок аайы үчүгэй бэлэмнэх кэлэр. Кини ыйытыыта наар толорутук уонна чуолкайдык эпитэтиир.

Туйгун үөрэнээччи оскуолабыт бинир бастыҥ общественнайын, туус-уран самодеятельность активнай кыттыылаах уонна күүстэх спортсменна быыстыанан эмиэ биллэр. Кини —комсомольскай комитет чилиэнэ, үөрэх сектора, бастыҥ үөрүүнүт, хомусчут, волейболта, баскетболта уонна чаачэки атлетикаҕа оскуола сүүмэрдэммит хамаандатын чилиэнэ.

Наташаҕа туйгун үөрэнии, бастыҥ общественнай үлэтин иҥин аастыт сылаахха сурулаачча Эрилик Эристиин аатынан бириэмийэ лауреатын аата биэриллибит.

Дьүөгэбит биһиэхэ, ити курдук, үтүө холобурунан буолар. Үксүбүт эмиэ бастыһан, үчүгэйдик үөрэнэргэ, общественнай үлэлэргэ активнайдык кыттарга, спордунан дьаныстанарга кыһанабыт.

Мила ИЛЛАРИОНОВА,
Дириҥ орто оскуолатын 9-с «в» кылаабын үөрэнээччитэ.

Бахсы орто оскуолатын 2-с кылаабын үөрэнээччитэ, октябремок Ваня Слепцов бастыҥ үөрэнээччи, үчүгэй бэлэмнэммэн аттыгарга холобур буолар. Кини барыы предметтэргэ дьиэтигэр кичэйэн бэлэмнэнэр, элбэхтик аахар. Ол да иҥин наар «5» сыанаҕа үөрэнэр. Ити таҥнан кини табаарыстарга холобур тутталлар.

СИММОККА: үөрэх туйгуна Ваня Слепцов.

КАНИКУЛ КҮННЭРИГЭР

Хатылы орто оскуолатын үөрэнээччилэрэ саастаах каникуллаарын кэмигэр Субуруускай аатынан совхоз Соловьевтааҕы отделениетыгар үлэһиттэриттэр тиийэн концерт көрдөрдүлэр. Барыта 30-ча киһилээх бастрольнай бригаадаҕа Мылылаҕа буолбут—концертар элбэх киһи сыыйтта. Оҕолор ордук нууччалыы тылынан толорбут ырыалара биһиэхэ.

Е. МАСАЕВ.

Кытаанахтан юнкордарбыт биллэрэллэр

ЭЙЭ КҮНЭ ЧАҒЫЛЫИДЫН

Биһиги, Кытаанах орто оскуолатын үөрэнээччилэрэ, соторутааҕыта нейтроннай бомбаны бырачыастаһыҥа анаммах уонсай дьиэлэрбит ыыппыппыт. Онно учууталбыт Петр Никифорович Попов ити алдьархайдааах сарын сэбин содулун туһунан басыаҥа оҥорбута.

Пионердар уонна оскуола бары үөрэнээччилэрэ нейтроннай бомбаны бырачыастаан илии баттаан туран, уураах ыллыммыппыт уонна ЫБСЛКС райкомуттар түһэрбиппит. Итиннэ таҥнан икки күн субуотунньуктаан, эйэ фондуттар үн киллэрэргэ быһаарыммыппыт.

Маша ПОНОМАРЕВА,
VI кылаас үөрэх эйэчитэ.

КЭРЭХСЭБИЛЛЭЭХ КӨРСҮҺҮҮ

Соторутааҕыта биһиги пионерскай дружинабытыгар бинир дойдуданахытыан, Саха АССР искусстволарын үтүөлээх деятелин художник Афанасий Петрович Собакины кытта көрсүһүү сборун ыыппыппыт.

Кинини бочуотунай пионерга ылыыга кыыл хаалтыны үөрэх туйгуна Лариса Дьячковская баайда. Афанасий Петрович бэйэтин айар үлэтин туһунан бэрт кэрэхсэбиллээхтик кэпсээтэ, эдэр уруһуйдуттар үлэлэрин көрдөстөтө, сүбэлэриммалары биэрдэ. Оны таҥнан кини биһиги элбэх ыйытыыларбытыгар эпитэтээтэ.

Надя СКРЯБИНА,
VII кылаас үөрэнээччитэ.

Бочуоттаах бириэмийэлэр лауреаттара

Үһүс чиэппэр саҕаламмыттыгар Дириҥ орто оскуолатын администрацыята быһаарыытынан хас да үөрэнээччи анаммах бириэмийэлэр лауреаттарынан буоллулар. Кинилэр истэриттэр IX кылаас үөрэнээччитэ Гаия Пестерова суруйаччы Эрилик Эристиин аатынан бириэмийэ, VI кылаас туйгун үөрэнээччитэ Люба Поисеева поэт Дмитрий Васильев аатынан бириэмийэ, III кылаас үөрэнээччитэ Сеня Феоктистов герой пионер Сима Сергеев аатынан бириэмийэ лауреаттарын үрдүк аатын ылыннылар.

Кинилэри «ыытта кылгастык биэсэҥнэр. Гаия Пестерова I кылаастан үчүгэйдик үөрэнэр. Биллиэн IX математическай кылааска ситиһиилэхтик үөрэнэ сылдьар. Гаия сайыным сиэн үчүгэйдик үлэлээн Тыа хаһаайыстыбатын үлэһиттэрин күүгэр совхозтан наҕараадаламмыта.

Люба Поисеева—VI кылаас туйгун үөрэнээччита. Кини Дмитрий Васильев аатынан пионерскай дружина советын чилиэнэ. Пионерскай үлэҕэ оҕолоору түмэ тардарга бары күүһүн уурар. Оттон III кылаас туйгун үөрэнээччитэ Сеня Феоктистов уус-уран самодеятельность активнай кыттааччыта, оҕо музыкальнай оскуолатыгар фортепьяно ыыналаһыгар иккис сылын ситиһиилэхтик үөрэнэр.

Оскуолабыт бастыҥнарыгар Эрилик Эристиин аатынан совхоз чулуулаах сиэтигар үөрүүлээхтик лауреат аалай лиэнталарга кэтэрдиллибит, уонна удостоверение туттарылыыбыттара.

Биһиги бастыҥнарбыт ыыппыппыт дьаныстыбыт ити үрдүк итэҕэлгэ түһэн биэриэхтэрэ суоҕа диэн эрэнэбит бэлэмнэнэллэр.

Г. КУЗЬМИН,
завуч.

Эдэр Антифашист күнэ

Биһиги оскуолабытыгар эдэр антифашист күнэ ыытыллыыта. Итиннэ оҕолор эрдэттэн бэлэмнэммиттэрэ. Ол курдук, Интернациональнай дьоҕордоһуу кулуубун чилиэннэрэ эдэрдэр тыл ис хоһоонун суруйуттара, пионердар бэйэлэрин этэрээттэрэ аатын сүгэр герой-антифашистарын олохторун, өхсүүлэрин үөрэппиттэрэ.

Болдьоммут күн бүрүүн интернационалистар ыстыта.

Биһиги урут аттарын элбэхтэ истэр геройдарбыт туһунан бэрт элбэҕи билбиппит. Кэнэҥэс, кинилэр курдук, Ийэ дойдубутун таптыы улаатарга, иккиэн буоллаҥына хаанын баҕарар остоохтон комсомолга, эйэ туһугар куруук охсуһарга бэлэмнэммиппит. Итиҥ күн улахан митинг буолбута. Этэрээттэр советтарын председателлэрэ тыл эпиэттэрэ. Түмүгэр пионердар арааас плакаттары, лозуннары тутан туран хаартыскаҕа түспүппүт.

С. СЕМЕНОВА,
дружина советын чилиэнэ.

Чурапчы орто оскуолата.

СИММОККА: Чурапчы 1 №-дээх аҥыс кылаастаах оскуолатын үҥкүүһүттэрэ.

П. ОКОНЕШНИКОВ фотога.

Киин бастакы айымныыта

ИЙЭ БАРАХСАН

Итиҥ ыарын сүрэхтээх
Ийэкэм бараҕан!
Дьоллоох бөҕүнүн биэн,
Иитэрэ эн миигин.

Түүннэри-күннэри
Үтүөлүүкэ кэрэхтэ,
Шаллыыбатар эрэ диэн,
Нуоҕайдыгын эн миигин.

Эн курдук амарах
сүрэхтээх
Буоллаҕына улаатыам
Хайаан даҕаны,
Иэмэт ийэм бараҕан!

Елена Чичигинарова,
V кылаас үөрэнээччитэ.

Хатылы.

ОЛОХ КУЛЬТУРАТЫН ҮРДЭТЭР ИЊИН

Алаҕар иэҥилиэгэ былыр Боотуруускай улууһун саамай арҕаа үөрүк, хараҥа мунуута эбэ. Маннык дьаданнылар муус түннүктээх, муоста диэки билбэтэх, сыах сыбахтаах саминархай балаҕаннарга хастыы да дьуоҕаан буоллаҕына симсэн олорбуттара. Итинник ыараҕас-ыарыымчык, тийиммэт-түгэммэт олох ыраас социальнай ыарыылар үөдүйүөр усулуобуйаларын үөскэтэрэ.

Саха дьаданныларын, биһиги дойдубут баттаммытүктаммыт барыта үөскэтиттэрин курдук, Улуу Октябрьскай революция кыайыыта, Советскай былаас олохтоохуута эрэ өрүһүйбүтэ, саҥа, сырдык, сайдыылаах олохтоох үктэнэрбите.

1955 сыллаахха ыаллыы Бахсыны кытта холбоһон бинир иэҥилиэк буолбут бу өйдөн олорор үөрүк учаастак олохтоохторо билигин эмиэ соҕуох байылыат, культурнай олохтоноолар. Иэҥилиэк кинигэ—Чыаппара сылтан сыл ахсын саҥаттан саҥа социальнай-культурнай тутуулардыкан, албах олорор дьиэлэриттэн кэҥиир, кэҥиэхтэр.

Боҕуодак уоскуй кэстүүтүн туһаарыллар, олох культуратын үрдэтэргэ дьулуһан биһиги иэҥилиэннит олохтоохторо иккис сылдьаҕыта иэҥилиэниэлээх пуоннары туһаран тутуулаах бэйэлэригэр быһаччы эбэҥэлэстибэлэри ылыммыттара уонна орбуоҥуоҥа кыгыры таһаарбыттара. Итиэннэ ыла ааспыт бириэмэҕэ маннык олох-дьаһах культурата биллэрдик үрдэтэ: үгүс дьиэлэр кырыыстаннылар, ис-тас оттүгэн штукатуркаланнылар.

Чыаппара сылтан сыл ахсын саҥаттан саҥа соҕуох байылыат, культурнай олохтоноолар. Иэҥилиэк кинигэ—Чыаппара сылтан сыл ахсын саҥаттан саҥа социальнай-культурнай тутуулардыкан, албах олорор дьиэлэриттэн кэҥиир, кэҥиэхтэр.

Боҕуодак уоскуй кэстүүтүн туһаарыллар, олох культуратын үрдэтэргэ дьулуһан биһиги иэҥилиэннит олохтоохторо иккис сылдьаҕыта иэҥилиэниэлээх пуоннары туһаран тутуулаах бэйэлэригэр быһаччы эбэҥэлэстибэлэри ылыммыттара уонна орбуоҥуоҥа кыгыры таһаарбыттара. Итиэннэ ыла ааспыт бириэмэҕэ маннык олох-дьаһах культурата биллэрдик үрдэтэ: үгүс дьиэлэр кырыыстаннылар, ис-тас оттүгэн штукатуркаланнылар. Иэҥилиэк кинигэ—Чыаппара сылтан сыл ахсын саҥаттан саҥа соҕуох байылыат, культурнай олохтоноол